

Rize Üniversitesi Yerleşkelerinin Planlanması*

Dilek BEYAZLI¹ - Cenap SANCAR² - Ahmet Melih ÖKSÜZ³

Son iki-üç yıllık süreçte ülke genelinde hızla artan üniversiteler, hem alansal sorunları hem de kadro problemleri ile gündemde yer almaktadır. Mart 2006'da yayımlanan 5467 sayılı Yasa ile Ahi Evran, Kastamonu, Düzce, Mehmet Akif Ersoy, Uşak, Rize, Namık Kemal, Erzincan, Aksaray, Giresun, Hitit, Bozok, Adıyaman, Ordu ve Amasya Üniversiteleri kurulurken, Mayıs 2007'de yayımlanan 5662 Sayılı Yasa ile de, Karamanoğlu Mehmetbey, Ağrı Dağı, Sinop, Siirt, Nevşehir, Karabük, Kilis 7 Aralık, Çankırı Karatekin, Artvin Çoruh, Bilecik, Bitlis Eren, Kırklareli, Osmaniye Korkut Ata, Bingöl, Muş Alparslan, Mardin Artuklu ve Batman Üniversiteleri kurulmuştur.

16.03.2006 tarihinde kuruluşu onaylanan Rize Üniversitesi, Rize kentinde Karadeniz Teknik Üniversitesi'ne bağlı Su ürünleri, Fen-Edebiyat fakülteleri gibi birimleri temel alıp, bünyesine katarak eğitim hayatına başlamıştır. Bu süreçte, yeni kurulan Rize Üniversitesi'nin gelişimini sürdürebilmesi açısından çözülmesi gereken temel sorun, üniversitenin mevcut durumdaki ihtiyaçlarını yanı sıra, gelecekteki gelişmesinin de sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi açısından gerekli olabilecek tüm mekansal ihtiyaçlarının, uygun bir şekilde karşılanarak planlanması olarak belirlenmiş ve bu yönde çalışmalar yapılmıştır.

1. Tasarım Alanı

İlk aşamada, tek bir ana kampus oluşturma düşüncesi çerçevesinde, Fener Mahallesi'nde bulunan mevcut kampus yerleşkesinin, bir nüve olarak ele alınıp, güneye doğru genişletilmesi ve üniversitenin zaman içinde ortaya çıkacak tüm mekansal ihtiyacının ve birimlerinin bu ana kampus içinde toplanması yaklaşımı benimsenmiştir. Bu çerçevede bir yandan, belirlenen alan ihtiyacını karşılamaya yönelik kampus alanı sınırları, mevcut mülkiyet yapısı ve doğal eşikler dikkate alınarak oluşturulup, belirlenen sınırlara göre gerekli plan değişiklikleri için çalışmalar başlatılmışken diğer yandan, bu alan üzerinde hazırlanan yerleşim planında, ana taşıt ulaşım aksı, güçlü yaya aksları ve geniş sosyal alanları içeren bütüncül bir planlama anlayışı benimsenerek planlama çalışmaları başlatılmıştır. Ancak geçen süreçte ortaya çıkan iki neden Rize Üniversitesi Kampus alanının tek bir ana kampus şeklinde kurgulanmasının olanaksız olduğunu göstermiştir. Bunlardan birincisi; kampus alanına katılması hedeflenen, henüz yapılaşmamış ilave alanların yapılan piyasa araştırmaları sonucunda kamulaştırma maliyetinin çok yüksek olduğunun tespitidir. Bu alanların kamulaştırılmasının mümkün olmayacağı, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkmış, merkezi tek

¹ Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

² Yrd. Doç. Dr., Şehir Plancısı, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

³ Yrd. Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

* Planlama ve tasarım çalışması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Döner Sermayesince, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim üyelerinden; Prof. Dr. Saliha E. AYDEMİR, Prof. Dr. Şinasi AYDEMİR, Yrd. Doç. Dr. Cenap SANCAR, Yrd. Doç. Dr. Dilek BEYAZLI, Yrd. Doç. Dr. A.Melih ÖKSÜZ ekibine yaptırılmıştır. Çizim ekibinde Öğr. Gör. Dr. Saffet LÜLECİ ve mimarlık öğrencisi Nurullah ATAÇ yer almıştır

kampus talebi bu yüzden olumsuz karşılanmıştır. İkinci neden ise, kamulaştırılması düşünülen ilave alanların kamulaştırılma olanağı yaratılsa bile; çok eğimli olması (%30-50), yapılaşmayı olumsuz etkileyecek zemin suyunun varlığı, heyelan riski vb. gibi nedenlerle bütüncül bir

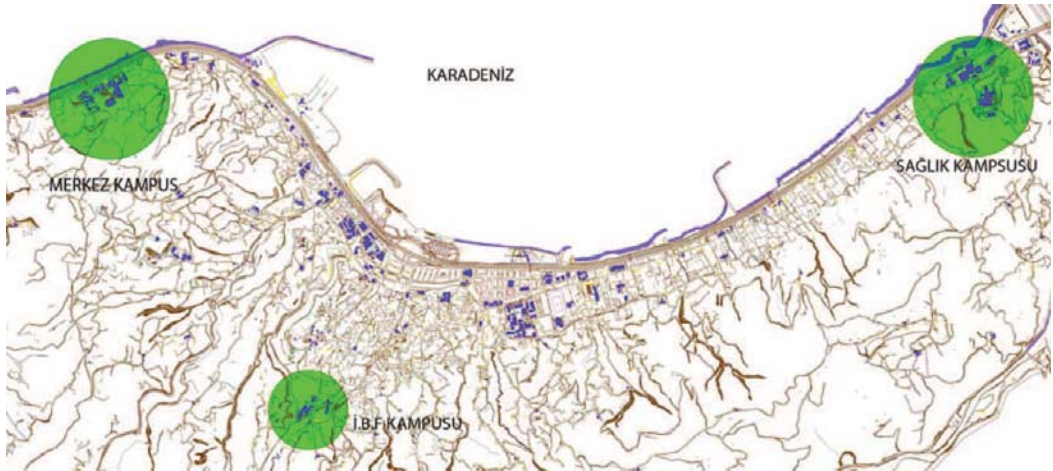
kampus alanı olarak planlanmasındaki güçlüktür. Yapılan etütlerde, söz konusu alanda oluşturulacak bir kampus yapılaşmasında alt yapı, üst yapı ve işletme maliyetlerinin eğimi az olan alanlara göre çok yüksek olacağı tespit edilmiştir. Her iki durumun birlikte ortaya koyduğu tabloda, Rize

Şekil 1. Rize Üniversitesi Fener Yerleşkesi Uydu Görüntüsü (www.googleearth.com)

Şekil 2. Merkez Yerleşke Alanından Fotoğraflar

Şekil 3. Üniversite Yerleşke Alanlarının Kent Planındaki Konumları

Üniversitesi'nin Fener Mahallesi'nde bulunan mevcut yerleşkesinin (Şekil 1-2) tek kampus şeklinde geliştirilmesinin kamuya maliyetinin çok yüksek olacağı sonucuna varılarak, tek bir kampus yaklaşımdan vazgeçilmiştir. Gelineen noktada, diğer olanaklar değerlendirilmiş, üniversitenin elinde olan, üniversiteye devredilen ya da devredilmesi olasılığı kesin gözüyle bakılan alanlar üzerinden, kentnin farklı noktalarına dağılmış, parçalı bir kampus anlayışı benimsenmiş ve mevcut yerleşke ana merkez olmak üzere Rize kent merkezi içinde üç ayrı kampus yerleşkesi planlanmasına karar verilmiştir. Bunlar Rize Fener mahallesindeki "Ana Yerleşke", "İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yerleşkesi" ve "Sağlık Yerleşkesi" dir (Şekil 3).

2. Genel Planlama İlkeleri:

Rize Üniversitesi'nin kampus alanlarının planlanması / tasarlanması açısından belirlenen ilkeler genel olarak;

- Ekonomiklik
- Doğal yapının sunduğu olanakların değerlendirilmesi
- Yerleşkelerde ve yapılarda fiziksel çevre konfor koşullarının sağlanması
- Yaya dolaşım alanlarının güvenli, konforu ve okunabilir olması
- Sosyal odakların zenginliği
- Yerleşkenin ve yapıların esnek (modüler/eklenebilir) ve okunabilir olması şeklinde belirlenmiştir.

Bu ilkeler her bir kampus alanının "yeri" özelinde, belirli düzeylerde değerlendirilerek kullanılmıştır. Öncelikle geliştirilecek olması açısından asıl vurgu Ana Yerleşke üzerindedir.

• Ekonomiklik

Merkez yerleşke kompakt formda tasarlanarak taşıt ve yaya ulaşım alanları azaltılmış, dış mekanların aydınlatılması, altyapı şebekesi (kanalizasyon, temiz su, yağmur suyu, elektrik, telefon, internet hatları, vd.) maliyetleri hem en aza indirilmiş hem de enerji kullanımı tasarrufu sağlanmıştır.

Yapılar eğime paralel yerleştirilerek altyapı hatları bir galeri içine alınarak en kısa ve en güvenli

yoldan toplama-dağıtma yapılabilecektir. Böylece eğimden kaynaklı maliyet artışları (rögar vb. elemanlar, yarma-dolma işlemleri) engellenecektir.

• Doğal yapının sunduğu olanakların değerlendirilmesi

Tüm yerleşkelerde otoparklar çoğunlukla eğimden kazanılan katlara yerleştirilmiştir. Uygun yerlerde binaların aralarında ve yol boyunda kısa süreli otoparklar da düzenlenmiştir.

Yerleşkenin doğrusal formda gelişmesi öngörülmüştür. Bu da yapıların ve yolların eğime paralel olması, sistemli gelişebilmesi ve yapım ekonomilerinin sağlanmasına olanak verecektir.

• Yerleşkelerde ve yapılarda fiziksel çevre konfor koşullarının sağlanması

Fakültelerde, bütün iç mekânlar yeterli gün ışığı alacak şekilde yönlendirilmiş, aydınlatma için enerji kullanımı minimize edilmiştir. Arazi yapısının ve arsanın olanak verdiği ölçüde iç ve dış mekânlar güneşten, hava akımından en iyi yararlanacak biçimde tasarlanmış ve konumlandırılmıştır.

Dersliklerin ve laboratuvarların boyutlandırılmasında normlara bağlı kalınmıştır. Derslik ve laboratuvarların özelliklerine göre, öğrenci başına 1.5-3 m² alan ve en az net 3.6 m kat yüksekliği (yeterli temiz hava için) gerekli görülmüştür.

• Yaya dolaşım alanlarının güvenli, konforlu ve okunabilir olması

• Sosyal odakların zenginliği

Merkez yerleşke kullanıcıları için açık ve kapalı sosyal etkinlik ve toplanma alanları tasarlanmıştır; merkezi bir alanda yeme-içme, dinlenme, alışveriş, öğrenci kulüpleri için mekanlar, vb.

Ayrıca, üniversite personeli için mevcut, kimlikli bir yapı olan eski çay fabrikası lokali korunarak, yeni ilave bir yapıyla birlikte "konukevi-sosyal merkez" olarak değerlendirilmiştir.

• Yerleşkenin ve yapıların esnek (modüler/eklenebilir) ve okunabilir olması

Eğitim yapılarının tasarımında, zaman içinde ortaya çıkacak, önceden öngörülemeyen gelişmelerin karşılanabilmesine özen gösterilmiştir. Yapılarda, ana kurguya bağlı kalınarak modüler

büyüme öngörülmüştür. Böylece ileride açılabilir bölümler kolaylıkla eklenilebilecek mimari bütünlük sağlanacaktır. Yerleşke planlamasında da yapıların bu tür büyüme olasılıkları dikkate alınmıştır.

Yerleşkelerin okunabilirliğini (anlaşılabilirliğini), algılanabilirliğini, kolay yol bulunabilirliğini sağlamak için çeşitli araçlardan yararlanılmıştır; doğrusallık, sosyal odaklar ve dağılımları, doğal yapı karakterinin vurgulanması, sokak algısının güçlendirilmesi, vb.

3. Rize Üniversitesi Yerleşkeleri

3.1. Merkez Yerleşke

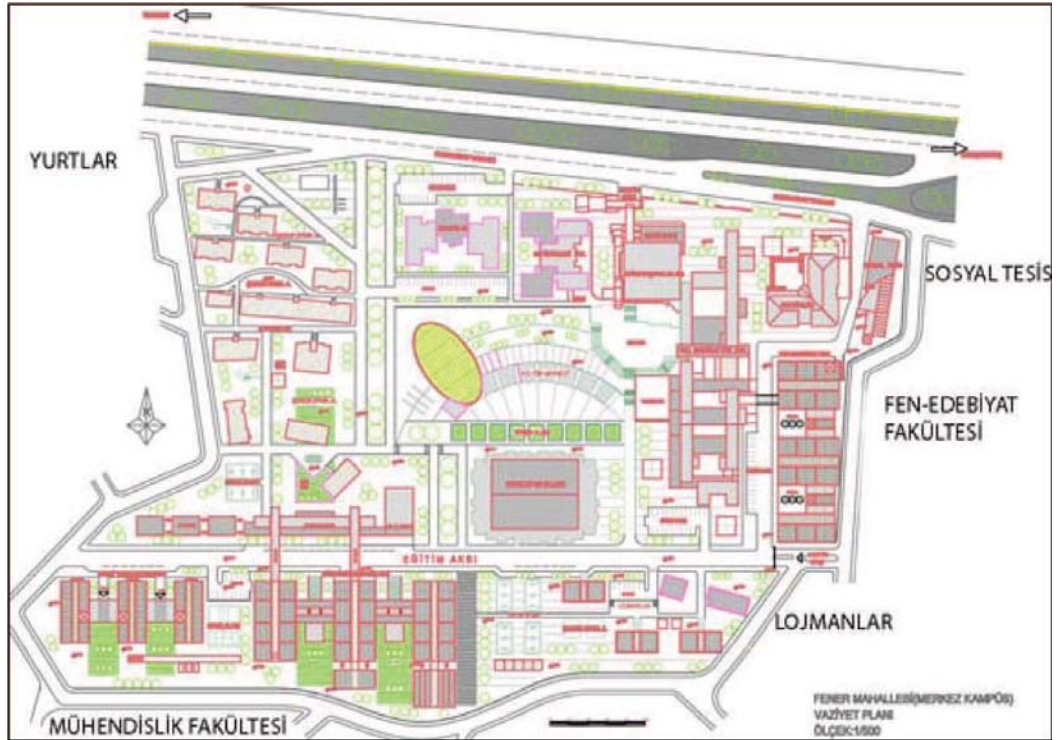
Ana Yerleşkede;

- Fen-Edebiyat Fakültesi,
- Mühendislik Fakültesi,
- Sosyal Tesis-Konukevi,
- Öğrenci Merkezi,
- Yurtlar,
- Lojmanlar ve Rektörlük Konutu (mevcut Çaykur lojmanlarından biri) bulunmaktadır (Şekil 4).

Bu yapılardan yalnızca Fen-Edebiyat Fakültesi binasının avan projesi (1/200 ölçekli) ve daha sonra 1/50 ölçekli uygulama projesi çizilerek hazırlanmış (Şekil 5-6), diğer yapılar 1/500 ölçeğinde kitle düzeyinde çözümlenerek, yerleşkelerin 1/1000 ölçekli konum planlarına kitle olarak işlenmiştir.

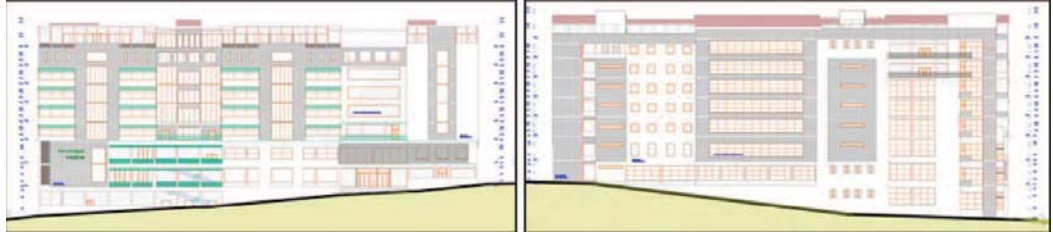
Rize Üniversitesi Rektörlük, Spor Salonu ve mevcut fakültelerinin yer aldığı Merkez Kampusu tasarımında, eğimin oldukça fazla olması, mevcut yapıların konumları, bugüne kadar benimsenen tekil planlama kararları, vb. etmenler, tasarımın kısıtları/tehditleri arasında yer almaktadır.

Ana taşıt aksına cepheli, rektörlük, daire başkanlıkları, kütüphane ve su ürünleri fakültelerinin bulunduğu mevcut alandan sağlanan ana yaya girişinin, mevcut spor salonu önündeki açık alana ulaşımı ve bu noktada büyük kot farkının oluşu, yerleşkenin merkezi konumundaki bu alanın, aktif yaya kullanımına ayrılması ve meydan olarak tasarlanması fikrini doğurmuştur. Mevcut kot farkı kullanılarak üst kotta yapılacak teras-lama ile yaya aksı, alt kotta ise sosyal bir merkez oluşturulmuştur. Yerleşkenin en önemli bakı noktası olan bu alanla, spor salonun güneyinden

Şekil 4. Merkez Yerleşke Vaziyet Planı (1/1000)

Şekil 6. Fen-Edebiyat Fakültesi Doğu-Batı Cepheleri

dorlarda yer alan sergi alanları, okuma salonları ile zemin kat kullanımı, aktif olarak öğrenci kullanımına ayrılmıştır. Eğitim blokları ile öğretim üyesi bloğu birbirine denetimli bir şekilde bağlanmıştır. Ayrıca Fen-Edebiyat Fakültesinin yerleşim alanının sınırlılığı, mevcut eğitim bloğuna minimum 12 metre mesafenin olması, batı cephesinde yapılan boşaltmalar ile algısal olarak rahatlatılmaya çalışılmıştır. Erişimi, üçüncü kat koridorundan sağlanan, yarı açık avlu/terasların hem cephelerde hem de kütle de yaratacağı rahatlama ve dersliklere sağlanan ikinci cephe olanağı açısından oldukça değerli bir tasarım öğesi olduğu düşünülmektedir.

3.2. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yerleşkesi

Kentin doğusundaki İktisadi ve İdari Bilimler Yerleşkesinde;

- İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (12000 m²),
- Meslek Yüksek Okulu ek binası ve
- Spor Tesisleri yer almaktadır (Şekil 7).

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi binası, Rize kentinin ortaöğretim tesislerinin yoğun olduğu Dosma bölgesinde yer almaktadır. Adanın iki yanı taşıt, diğer iki yanı yaya yolları ile çevrilidir. Tasarlanan binanın öğrenci ana girişi, doğu cephesinden, personel girişi (otoparkı ile birlikte düşünülerek) batı cephesinden sağlanmıştır. Fakülte kitesinin güney cephesinde amfiler ve dekanlık birimi yer alırken, derslikler ve bölüm başkanlıkları, iç bahçeler ile bütünleşecek şekilde konumlandırılmıştır. Binanın dışından kullanılan kantin, bölüm başkanlıkları kitesinde ve ön giriş yaya bağlantıları ile ilişkilendirilerek tasarlanmıştır. Öğretim üyesi blokları doğu-batı istikametine yükselerek, cepheleri hareketlendirmiştir.

Şekil 7. İ.İ.B.F. Yerleşkesi (Meslek Lisesi Alanı) Vaziyet Planı(1/1000)

Zemin kat koridor ve iç bahçe kullanımlarının etkin şekilde sağlanması ve öğrencilerin yaşam alanlarına önem verilmesi, projenin temel yaklaşımlarındandır.

Adanın kuzeyinde meslek yüksek okulu bulunmaktadır. Meslek yüksek okulu birimleri ile yaya bağlantısının kurulması, ortak sosyal tesisler ve spor alanlarının bu adada kurgulanmasına önem verilmiştir. Ayrıca meslek yüksek okulu ek binası da, yaya bağlantılarına uygun şekilde konumlandırılmış ve İ.İ.B.F. ile algısal olarak ilişkilendirilmiştir.

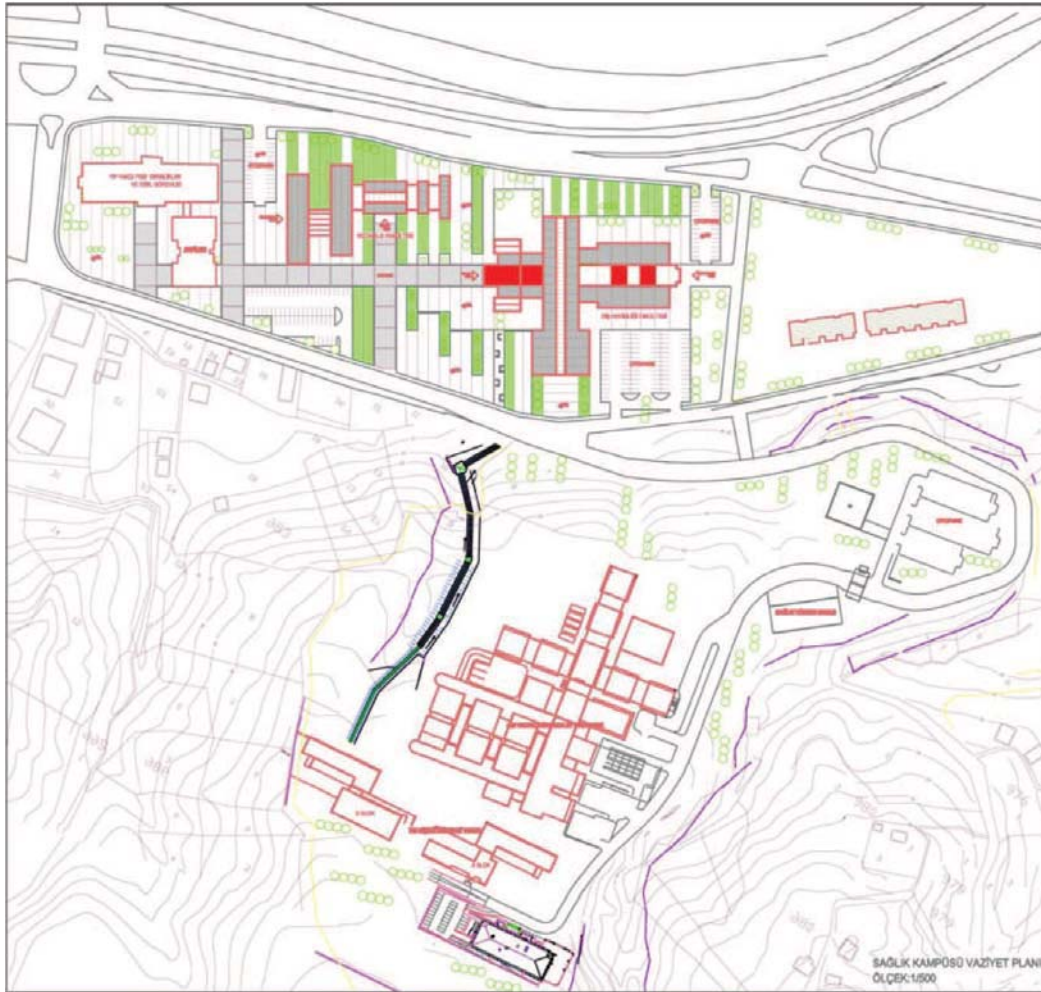
3.3. Sağlık Yerleşkesi

Devlet Hastanesi kuzeyinde, eski çay fabrikası alanında konumlanan Sağlık Yerleşkesinde;

- Eczacılık Fakültesi (5000 m²) ve
- Dış Hekimliği Fakültesi (7000 m²) ve projesi önceden hazırlanmış olan Sağlık Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır (Şekil 8).

Sağlık kampusu, henüz yapım aşamasındaki Rize Devlet Hastanesinin güneyinde yer alan eski Çay fabrikası binalarının bulunduğu, Karadeniz Sahil Duple Yoluna cepheli ada üzerinde konumlandırılmıştır. Aynı adada, projesi daha önceden tamamlanmış, Sağlık Lisesinin bulunması nedeniyle, yeni yapılacak yapıların hem lise hem de devlet hastanesi ile yaya ilişkisinin kurulması gerekliliği, tasarımın yönlendiricileri arasında yer almaktadır.

Karadeniz Sahil Duple Yolunun paralelindeki servis yolundan giriş-çıkışları düzenlenen personel otoparkları, hastane yolundan giriş ve çıkışları sağlanan hasta/ziyaretçi otoparkları, mümkün olduğunca binalarla ilişkili ama bina ortak alanlarına ve yaya girişlerine müdahale etmeyecek konumda planlanmıştır. Batıda yer alan Dış Hekimliği Fakültesi ile kuzeyde yer alan Eczacılık Fakülteleri ve kısmen Sağlık Lisesi, ana yaya aksı ile birbirine bağlanmış, alanın ana

Şekil 8. Sağlık Kampusu Vaziyet Planı (1/1000)

girişi ise hastane yolu üzerinden ve yaya aksından farklı bir kottan sağlanmıştır. Özellikle poliklinik hizmeti de verecek olan Dış Hekimliği Fakültesi'nin hasta girişi, diğer girişlerden ayrılarak yaya ulaşımın en kolay/kısa olduğu güzergâh üzerinden, otopark bağlantılı olarak tasarlanmıştır. İki fakültenin ortak giriş avlusu üzerinde etkin yaya aksları ve yeşil kullanımlara önem verilmiş ve ayrı bir kitle olarak tasarlanan kantin ile ilişkileri sağlanmıştır.

4. Sonuç

Kent içi ya da gelişme alanlarında planlanacak Üniversite Kampus alanları, içinde barındırdığı eğitim birimlerinin türüne ve niteliğine bağlı olarak kentin gelişmesini az ya da çok etkileyen ve değiştiren niteliktedir. Ancak bunun kenti mekansal olarak geliştiren bir araç olarak kullanılması, yürürlükteki planlama pratiğimiz açısından pek mümkün olmamaktadır. Bu bağlamda kampus alanının gerçekleştirilmesiyle ilgili olan kurumların önceliklerinin farklı olması da önemli bir olumsuzluktur. Rize Üniversitesi örneğinde Üniversite yönetiminin, Devlet Planlama Teşkilatının, Yerel Belediyenin, Rizeli hemşerilerin beklentilerini aynı odakta toplamak pek mümkün olamamıştır. Bu bağlamda hem kentsel gelişme açısından hem de Üniversitenin gelişme

ve büyümesi bakımından farklı etki ve sonuçlar doğurabilecek merkezi tek kampus ya da kent içinde dağınık birçok kampus alanı şeklinde iki planlama yaklaşımı üzerinden gidish gelişler olmuş ve sonunda kent içinde dağınık yerleşen bir kampusün mevcut olanaklar çerçevesinde gerçekleştirilme şansının daha yüksek olduğuna karar verilmiştir. Bu kararların oluşmasında karar sürecinin/planlama sürecinin kısıtlılığı da ayrıca bir olumsuzluk olarak ortaya çıkmıştır.

Sonuçta Rize Üniversitesi'nin yer aldığı kentin, doğal özellikleri (gelişmeye uygun alanların kısıtlılığı), arazi kamulaştırma maliyetinin aşırı yüksekliği, geçmişteki (KTÜ bünyesinde) parçalı gelişimi vb. nedenlerle, Rize Üniversitesi'nin fiziksel altyapısının oluşturulmasında "parçalı kampus gelişimi" yaklaşımı benimsemiştir. Fen-Edebiyat Fakültesi dışında avan proje olarak tasarlanan, eğitim-öğretim birimleri ile vaziyet planı ölçeğinde planlanan üç yerleşkenin, mevcut seçenekler ve olanaklar içerisinde, belirlenen ilkelere doğrultusunda elde edilebileceğinin en iyisini oluşturma düşünce ve gayretiyle planlamaları/tasarımları gerçekleştirilmiştir. Uygulama sürecinde ortaya çıkabilecek olumsuz etkiler, beklenmeyen gelişmeler karşısından planlama/tasarım kararları günün şartlarına göre yeniden gözden geçirilebilecektir.